

A high-tech korszak vívódásai – szubjektív szavak

Nincsen konszenzussal elfogadott fogalomrendszer, amit készen átvehetnék mondanivalóm kifejtésére. Ezért kénytelen vagyok előbb bevezetni néhány fogalmat, amelyeket a továbbiakban használok. Nincsenek túlzott ambícióim; nem célom a cikk fogalmi apparátusának terjesztése. Számomra elegendő, ha ennek az írásnak az olvasói megértik a szerzőt.

A cord-cutting világa

Egy történeti korszak emberének problémáiról akarok beszélni. Ehhez először az kell, hogy megadjuk a korszak határait; hol válik el az előzőtől, és hol a rá következőtől. Tervem szerint a jövő világával kezdjük. Nevezzük ezt a világot a *cord-cutting* (kábelelvágás) világának.¹

A szót a televíziózás történetéből vettük át. A filmeket korábban kábeltévén nézhettük. Ám attól kezdve, hogy kidolgozták a „streaming” technológiáját, amely folyamatosan sugározza a nézőnek a filmet, a Netflix, a Hulu vagy a HBO működésének bejáratása óta elvághattuk a kábelt a műsorszóró és a néző között. Rokon változás ment végbe a telefonozásban. Korábban kábelrendszer kötötte össze egymással azokat, akik a távolból beszélni akartak egymással. Ezeket a kábeleket is elvághat-

tuk. Bonyolult banktranzakciókat lebonyolíthatunk anélkül, hogy kábelkapcsolat lenne a bank és a bank ügyfele között.

További példák helyett általánosítsunk. Létrejöhet az a világ, amelyben minden kábelt elvágta. Figyeljünk a fenti állítás egyik fontos részletére. Nem vagyunk jószok. Lehet, hogy egy CC-világ létrejöttének egyes feltételei nem teremthetők meg. Csak annyit írtam: létrejöhet az a világ, amely működik kábelek nélkül. Ez elméleti konstrukció, amelyet az emberi logika vezet le egy elemzés segítő eszközeként. Nem sci-fi, érdekesítő, félig reális történet a jövőről. Nem utópia, tele kívánatos, vonzó vonásokkal. De nem is disztópia tele visszاسzító tulajdonságokkal.

Fő vonása, hogy nincs szükség papírra a működéséhez.² Az információ tárolását és továbbítását hiánytalanul el tudja végezni egy gramm papír tárolása és továbbítása nélkül. Minden egyén jóformán „kütyüvel a szájában” születik. Már napjainkban is léteznek a mobiltelefonhoz hasonló külsejű készülékek, amellyel értelmes egy-két éves gyerekek játszhatnak, a képernyőt újra és újra megérintve, ahogy azt szüleik teszik a

² Messzire vezető nagy kérdés: vannak-e politikai feltételei annak, hogy a CC-világ létrejöhessen? Ha demokráciában jön létre, akkor talán megengedheti magának a luxust, hogy az éppen elkészült információt papíron is rögzíti, tárolja, és megengedi, hogy kézről kézre adják.

¹ Az elnevezés fiam, Kornai András ötlete volt. Sok értékes tanácsot kaptam tőle, amit ezen a helyen is szeretnék megköszönni.

saját okostelefonjukon bonyolultabb műveletsorozatok végrehajtásakor.

A high-tech előtt a világ

Ugorjunk most vissza a történelemben. A technikai fejlődés folyamatos; történetükből kiugranak a forradalmi innovációk. Tekintsünk ezek közül egy szűkebb csoportra, az emberek közötti kommunikáció high-tech eszközeire.

Két jellegzetes példát emelek ki. Az egyik a mobiltelefon, amelyet használója a kezé-

ben tart; a másik az internet: egy szabályok, protokollok, megegyezések szerint működő kapcsolati rendszer. (Az utóbbit senki sem tudja a szó betű szerinti értelmében kézbe venni.) Az első kereskedelmileg hasznosított mobiltelefon 1983-ban jelent meg. Az első általánosan hozzáférhető internetes alkalmazás, a Berners-Lee és társai által megkezdett world-wide-web (www) 1992-ben kezdett működni.

A high-tech korszak előtti ember – még ha akarta volna is – nem vághatta el a kábeleket. Telefonálhatt, de csak vezetékes telefonon át.

Ebben az esszében annak a korszaknak a problémáival foglalkozom, amelyet *high-tech korszaknak* nevezek. Már a kezünkben van egy gazdag, működőképés eszköztár, amelyvel emberek és szervezetek tudnak egymással kommunikálni, de még nem jutottunk el a CC-korszakig.

A kommunikáció fejlődésével kínulódo ember gondjai

Ettől kezdve sokszor használok a nyelvtani első személyt; gyakran

mondok el személyes élményeket. Sejtésem szerint nem vagyok egyedül, de a szubjektív előadásmód megkönnyíti számomra a gondolatok kifejtését. Megírhattam volna az esszét saját élménybeszámolóként is. De látom, hogy sokkal fiatalabban is átélnek hasonló élményeket.

Hat-hét éves lehettem, amikor a szoba falára rögzített telefonon elő-

ször beszéltem.

Ez kb. 86 évvel ezelőtt történt, 1933–1934 táján, tehát még a kommunikáció őskorában. So-

káig különösebb nehézség nélkül haladtam előre a kommunikáció fejlődésével. Magyarországon egyike voltam az elsőnek, akik személyi komputert használtak. De aztán ütött az óra, és a szó szoros értelmében rákényszerültem az okostelefon és az internet használatára – és ekkor már elkezdődtek a gondjaim, bajaim.

Mi a bajom ezzel? Hiszen ez számos új kapcsolatépítési lehetőséget teremtett számomra, új lehetőségeket kínál fel a tanulásra, kutatásra és szórakozásra. Igaz – de ezekkel együtt, ezektől elválaszthatatlanul számos nehézséggel is sújtott.

Az egyik bajom éppen ez az elválaszthatatlanság. Akár tetszik, akár nem: életem számos rutinműveletét csak az okostelefon és az internet beiktatásával tudom elvégezni. A világ kiscserkészei és kis úttörői körülvették a vak embert, és átkísérik az utca másik oldalára, holott nem is akart átmenni.

A folyamatot nagy erők hajtják előre. Elsősorban a piaci verseny. Ahogy azt a közgazdászok a korlátozott verseny elméletéből jól ismerik:

